

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มีผู้ปกครองที่ไม่ใช่บิดามารดา ในบทนี้ได้สรุปวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ในจังหวัดพะเยาของครอบครัวที่มีผู้ปกครองที่ไม่ใช่บิดา มารดา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ในจังหวัดพะเยาของครอบครัวที่มีผู้ปกครองที่ไม่ใช่บิดา มารดา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในลักษณะกรณีศึกษา (Case Study) โดยผู้วิจัยเลือกกรณีศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จากครอบครัวที่มีผู้ปกครองที่ไม่ใช่บิดามารดา ทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย วัย 3-6 ปี ที่กำลังเรียนในระดับชั้นอนุบาล โรงเรียนบ้านรวมใจ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา จำนวน 6 กรณี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชุด สร้างจากกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น คือ แบบบันทึกข้อมูลภาคสนามและแบบวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งแบบบันทึกข้อมูลภาคสนามใช้ในการบันทึกข้อมูลในการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม เกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของชุมชนลักษณะทางกายภาพและสังคมของกรณีศึกษาสิ่งแวดล้อมและที่อยู่อาศัย และบันทึกการสังเกตพฤติกรรมของผู้ปกครองกรณีศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์แบบ

ไม่เป็นทางการ ในเรื่องพื้นฐานของครอบครัวกรณีศึกษา การหาเลี้ยงครอบครัวและการเลี้ยงดูและเลี้ยงดูส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เวลาเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ปกครองกรณีศึกษาวันละ 1-2 กรณี กรณีศึกษาละ 1-2 ชั่วโมง เป็นเวลา 12 สัปดาห์ ใช้เวลาเก็บข้อมูลกรณีศึกษา 6-7 ครั้ง ในขณะที่เก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยการนำมาจัดทำดัชนีข้อมูลเพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ส่วนประกอบ (Componential Analysis) และการเปรียบเทียบข้อมูล (Comparison) และนำเสนอข้อมูลอย่างละเอียดด้วยวิธีการอธิบาย (Descriptive)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปเป็น 2 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มีผู้ปกครองที่ไม่ใช่บิดา มารดา

1. การอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยลักษณะทั่วไป

1.1 การหาเลี้ยงครอบครัวลักษณะการหาเลี้ยงครอบครัวมีดังนี้

- ผู้ปกครองหาเลี้ยงสมาชิกในครอบครัวและเด็กและไม่ได้รับเงินสนับสนุนจาก

บิดามารดาของเด็ก

- ผู้ปกครองหาเลี้ยงตนเองและได้รับเงินสนับสนุนจากบิดามารดาของเด็ก
- ผู้ปกครองไม่ได้หาเลี้ยงตนเองและเด็กและไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากบิดามารดา

ของเด็ก

- บิดามารดาของเด็กหาเลี้ยงผู้ปกครองและเด็ก

1.2 การเลี้ยงดูและการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ

การพัฒนาตัวร่างกาย

ผู้ปกครองทุกครอบครัวให้ความสำคัญในด้านการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ทำให้เด็กมีร่างกายแข็งแรง น้ำหนักและส่วนสูงเหมาะสมกับวัย ผู้ปกครองปฏิบัติต่อเด็กดังนี้

ผู้ปกครองให้เด็กได้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์และถูกหลักโภชนาการ จัดเตรียมอาหารที่ง่ายและสะดวกในการซื้อตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองและคอยช่วยเหลือเด็กในการรับประทานอาหาร ผู้ปกครองดูแลความสะอาดของร่างกายและอวัยวะต่าง ๆ ให้เด็กโดยการอาบน้ำสระผม ให้เด็กแปรงฟัน และดูแลความสะอาดของเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มแต่ผู้ปกครองจัดเก็บเสื้อผ้าให้เด็กไม่เป็นระเบียบและผู้ปกครองไม่ซื้อเสื้อผ้าให้เด็ก เด็กได้นอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอและได้รับวัคซีนตามที่กำหนด ผู้ปกครองดูแลเด็กเพื่อป้องกันโรคให้แก่เด็กโดยการรักษาความอบอุ่นของร่างกาย เมื่อเด็กไม่สบายผู้ปกครองจะดูแลโดยการซื้อยามาให้เด็กทานและดูแลตามคำแนะนำของแพทย์ เด็กทุกคนได้ออกกำลังกายโดยการเล่นอย่างอิสระตามความต้องการ

การพัฒนาด้านอารมณ์จิตใจและคุณธรรม

เด็กได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากผู้ปกครอง และมีความผูกพันกับผู้ปกครองมากกว่าบิดา มารดา เด็กจะยึดเอาผู้ปกครองที่เลี้ยงดูทดแทนบิดา มารดา เนื่องจากผู้ปกครองให้ความรักแก่เด็กมากและเด็กจะแสดงพฤติกรรมที่เอาแต่ใจตนเองและไม่มีเหตุผล ผู้ปกครองสอนให้เด็กรู้จักควบคุมอารมณ์โดยการลงโทษและใช้เหตุผล เช่น ตักเตือน ชมเชย การขู่ ดุ ว่า และตี ส่วนใหญ่ผู้ปกครองจะยอมตามเด็กในสิ่งที่ผู้ปกครองเห็นว่าไม่เป็นอันตรายหรือเสียหาย แต่ในสิ่งที่อันตรายหรือไม่ดีก็จะใช้เหตุผลให้เด็กเข้าใจ ยอมรับ และปฏิบัติตามผู้ปกครอง การแสดงออกทางอารมณ์ของเด็กวัยนี้แสดงออกอย่างเปิดเผย ทั้งกิริยา ท่าทาง การแสดงออกและคำพูด เมื่อผู้ปกครองไม่สามารถสนองความต้องการของเด็กได้ เด็กจะแสดงออกโดยการร้องไห้ กระแทกเท้า กรีดร้องเสียงดังหรือแสดงอาการเครียดอย่างเห็นได้ชัด เด็กจะเจ็บทำทางหงอยเหงา เชื่องซึม เด็กแสดงความรักต่อผู้ปกครองโดยการเข้าไปนั่งใกล้ ๆ นิ่งตักและชอบอ้อน แต่ผู้ปกครองบางกรณีไม่สนองตอบความต้องการทางอารมณ์ของเด็ก บางครั้งแสดงอาการรำคาญหรือบอกให้เด็กไปเล่นไกล ๆ

การสอนคุณธรรมต่าง ๆ ให้เด็กนั้นพบน้อยมากผู้ปกครองจะใช้การห้ามและบอกว่าไม่ดี แต่ผู้ปกครองไม่บอกเหตุผลแก่เด็ก และไม่พบว่าผู้ปกครองสอดแทรกคุณธรรมให้แก่เด็กในขณะดูโทรทัศน์ หรือเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น และการปลูกฝังคุณธรรมด้านการเผื่อแผ่แบ่งปันและความมีน้ำใจนั้นสอนได้น้อย เพราะเด็กเป็นเด็กที่เล็กที่สุดในบ้าน สมาชิกในบ้านจะยอมตามเด็กจึงไม่เรียนรู้ที่จะให้และแบ่งปันเนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองขาดแคลนจึงไม่ค่อยได้ซื้อขนมและของ

เล่นให้เด็ก เมื่อได้มาแล้วเด็กจึงหวงของและไม่ให้ผู้อื่น ผู้ปกครองบางกรณีก็ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง และพาเด็กไปทำบุญที่วัด

การพัฒนาด้านสังคมและบุคลิกภาพ

ผู้ปกครองบางกรณีเท่านั้นที่ฝึกอบรมมารยาทและปลูกฝังค่านิยมในสังคมให้แก่เด็ก เช่น สอนให้เด็กแสดงความเคารพและทักทาย แต่การสั่งสอนไม่สม่ำเสมอ เด็กไม่ค่อยปฏิบัติและไม่มี เหตุการณ์ให้เด็กได้แสดงออกบ่อย ส่วนการแสดงความเคารพ การพูดขอบคุณหรือขอโทษ ผู้ปกครอง ไม่ย้าให้เด็กปฏิบัติ ผู้ปกครองสอนให้เด็กใช้คำพูดที่สุภาพโดยการตักเตือนแต่เด็กยังใช้คำพูดไม่มีทาง เสี่ยงและไม่สุภาพเพราะผู้ปกครองกรณีศึกษาเป็นแบบอย่างในการพูดที่ไม่มีทางเสี่ยง และการพูด ขอบคุนขอโทษไม่ค่อยพบและผู้ปกครองไม่ได้พาเด็กไปมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลนอกบ้านแต่เด็กจะได้ เล่นกับเพื่อนอย่างอิสระ เด็กทุกคนรอบครัวได้รับการปลูกฝังค่านิยมเรื่องการประหยัดและการใช้จ่าย เงินอย่างเหมาะสมโดยเฉพาะเด็กที่ผู้ปกครองขัดสน ผู้ปกครองทุกคนรอบครัวให้การช่วยเหลือเด็กมาก เกินไป เด็กไม่ได้รับการฝึกการช่วยเหลือตนเองและการฝึกให้ช่วยงานเล็กๆ น้อยๆ ในบ้าน เด็กได้ เรียนรู้บทบาททางเพศของคนจากการสั่งสอนและการประพฤติเป็นตัวอย่างของผู้ปกครองและตนใน ครอบครัว เด็กได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นและเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองจากเพื่อนและคำสั่ง สอนของครูที่โรงเรียน

การพัฒนาด้านสติปัญญา

เด็กเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวโดยการมีปฏิสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวเองโดยใช้ประสาท สัมผัสทั้ง 5 สภาพแวดล้อมภายนอกบ้านของกรณีศึกษา เป็นสถานที่ที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และ การมีปฏิสัมพันธ์และผู้ปกครองเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัสสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้อย่างเต็มที่ตาม เวลาและโอกาส แต่ผู้ปกครองไม่จัดสภาพแวดล้อมหรือจัดเตรียมอุปกรณ์ของเล่นที่กระตุ้นให้เกิด การเรียนรู้เพราะผู้ปกครองไม่มีเงิน บางครอบครัวพ่อแม่เด็กซื้อแบบฝึกมาให้เด็กแต่ผู้ปกครองไม่ ฝึกเด็ก เมื่อเด็กเกิดความสงสัยและซักถาม ผู้ปกครองไม่สนใจตอบคำถามและไม่ซักถามกระตุ้นให้ เด็กได้คิดจินตนาการ ผู้ปกครองไม่พาเด็กไปร่วมกิจกรรมของชุมชนทำให้เด็กขาดโอกาสในการ

เรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

อุปกรณ์ของเล่นของเด็กมีจำนวนน้อยเป็นของเล่นที่ได้จากธรรมชาติและเศษวัสดุ โทรศัพท์ เป็นสื่อและเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กทุกคน เด็กใช้เวลาในการเรียนรู้ตาม ความสนใจเวลาและโอกาสของเด็ก แต่ผู้ปกครองไม่ตอบสนองความสนใจของเด็กหรือไม่กระตุ้น ความสนใจของในขณะดูโทรศัพท์ การเรียนรู้ของเด็กส่วนใหญ่เกิดจากการเล่น การสังเกต การเลียนแบบ การกระทำของผู้ปกครอง

2. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มีผู้ปกครองที่ไม่ใช่บิดา มารดา

1. โครงสร้างของครอบครัวของเด็ก

ลักษณะโครงสร้างของครอบครัวของเด็กที่มาอาศัยอยู่กับผู้ปกครองที่ไม่ใช่บิดา มารดา มี 2 แบบ คือ บิดา มารดาของเด็กหย่าร้างกันและให้ผู้ปกครองเลี้ยงดูเด็กมาตั้งแต่แรกเกิด โดยที่บิดา มารดาของเด็กไม่สามารถรับผิดชอบเลี้ยงดูเด็กได้ และแบบที่บิดา มารดา อยู่ด้วยกันแต่ต้องไป ทำงานเมื่อเด็กอายุได้ประมาณ 3 ปี จึงนำเด็กมาให้ผู้ปกครองอบรมเลี้ยงดู

2. การแบ่งบทบาทในการรับผิดชอบต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

การแบ่งบทบาทในการรับผิดชอบต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มีผู้ปกครองไม่ใช่บิดา มารดากรณีศึกษา มี 3 แบบคือ

- ผู้ปกครองรับผิดชอบอบรมเลี้ยงดูเด็กทั้งหมดเพราะบิดามารดาของเด็กไม่รับผิดชอบเลี้ยงดูเด็ก
- ผู้ปกครองรับผิดชอบอบรมเลี้ยงดูเด็กทั้งหมด บิดา มารดาของเด็กนำเด็กมาให้ผู้ปกครองเลี้ยงดูแต่ไม่ช่วยเหลือในการเลี้ยงดู
- ผู้ปกครองรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูบิดามารดาของเด็กให้การช่วยเหลือด้านการเงิน

3. การพัฒนาบทบาททางเพศ

พบว่า เด็กผู้ชายทั้ง 6 คน จะยึดตัวแบบเพศชายจากบิดา เมื่อมาอาศัยอยู่กับผู้ปกครอง เด็กได้เรียนรู้บทบาทเพศชายจากปู่ ตา และสมาชิกเพศชายในครอบครัว เด็กผู้หญิงทั้ง 2 คน จะยึดตัวแบบเพศหญิงจากมารดาและยายที่เลี้ยงดู ทำให้เด็กทุกคนได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่และพฤติกรรมที่เหมาะสมตามเพศ

4. การพัฒนาความรู้สึกผูกพันรักใคร่ในครอบครัว

ในครอบครัวที่มีผู้ปกครองเลี้ยงดูเด็กมาตั้งแต่แรกเกิดเด็กยึดเอาผู้ปกครองเป็นเสมือนบิดามารดาของตน ส่วนเด็กที่บิดามารดานำเด็กมาให้ผู้ปกครองเลี้ยงดู เมื่อเด็กอายุได้ 3 ปี เด็กจะรักและผูกพันกับผู้ปกครองมากกว่าบิดามารดา เด็กได้รับความรักความเอาใจใส่จากผู้ปกครองและเด็กแสดงความรักและผูกพันกับผู้ปกครองโดยการเข้าไปกอด นั้งตัก และซักถามถึงความรักที่มีต่อตน

5. การสอนให้เด็กยอมรับและเข้าใจสภาพครอบครัว

ผู้ปกครองกรณีศึกษาสอนให้เด็กรับรู้และเข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่ขัดสน เด็กจะเข้าใจและปรับตัวเป็นเด็กที่กินง่ายอยู่ง่ายไม่เรียกร้อง ส่วนครอบครัวที่พออยู่พอกินจะตามใจเด็กในเรื่องอาหารการกิน ผู้ปกครองทุกครอบครัวสอนให้เด็กรู้จักใช้จ่ายสิ่งจำเป็นและสิ่งที่เป็นประโยชน์

6. การฝึกการช่วยเหลือตนเอง

ผู้ปกครองให้ความช่วยเหลือเด็กมากเกินไปไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเอง ทำให้เด็กมีนิสัยเกียจคร้าน เฉื่อยชา ขาดความมีมานะอดทน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อเลี้ยงอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มีผู้ปกครองไม่ใช่บิดา มารดา

1. ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองและการให้ความช่วยเหลือจากบิดา มารดาของเด็ก

ผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่พออยู่พอกินและบิดามารดาของเด็กให้ความช่วยเหลือด้านการเงินอย่างเพียงพอ ผู้ปกครองไม่ต้องทำงานนอกบ้านทำให้มีเวลาดูแลเด็กและมีรายได้ที่เพียงพอที่จะเลี้ยงดูตนเองและเด็กได้ ส่วนผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ขัดสนและบิดามารดาของเด็กไม่ให้ความช่วยเหลือผู้ปกครองด้านการเงินแก่ผู้ปกครองหรือให้แต่ไม่เพียงพอ ผู้ปกครองจึงต้องหาเลี้ยงตนเองและเด็กทำให้ไม่ค่อยมีเวลาดูแลและอบรมเด็ก และมีรายได้ที่จำกัดในการใช้จ่าย ไม่เพียงพอที่จะซื้อเสื้อผ้า อุปกรณ์ของเล่นต่าง ๆ ให้เด็กได้

2. บุคลิกภาพของผู้ปกครองและบุคลิกภาพของเด็ก

บุคลิกภาพของผู้ปกครองส่งผลต่อการเลี้ยงดูเด็กและจะสอดคล้องกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ขัดสนจะมองโลกในแง่ดี มองชีวิตเป็น

เรื่องธรรมดาเป็นคนใจดี ไม่ดุเด็กและเข้าใจเด็ก และเด็กจะซึมซับเอาลักษณะนิสัยบุคลิกภาพของผู้ปกครอง ในทางตรงกันข้ามผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ขัดสน มองชีวิตเป็นเรื่องเครียด ทำทางเหนื่อย จริ่งจัง เจ็บขริ่มและชอบดุเด็ก ไม่เข้าใจเด็ก การดูแลเอาใจใส่เด็กน้อย เด็กจะมีบุคลิกภาพคล้ายกับผู้ปกครอง

3. อายุ การศึกษาของผู้ปกครอง

ผู้ปกครองกรณีศึกษาส่วนใหญ่มีอายุมาก และแตกต่างกับเด็กมากปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ปกครองกับเด็กจึงห่างเหิน และไม่ค่อยเกิดเนื่องจากมีวัยที่แตกต่างกันมาก ความสนใจจึงแตกต่างกันและผู้ปกครองมีสุขภาพร่างกายอยู่ในวัยสูงอายุ จึงเห็นดเห็น้อย่างส่งผลต่อการอบรมเลี้ยงดูอย่างเห็นได้ชัด

ผู้ปกครองกรณีศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ มีการศึกษาสูงสุดเพียงชั้น ป.4 ไม่มีความรู้ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ ผู้ปกครองจึงไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเอง ผู้ปกครองชอบด่า ห้ามเด็กหรือขู่เด็ก และผู้ปกครองไม่มีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เมื่อเด็กถามผู้ปกครองไม่สามารถตอบคำถามอธิบายให้เด็กเข้าใจได้

4. การทำงานหาเลี้ยงตนเองและการมีสมาชิกคนอื่นที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดู

ผู้ปกครองที่ต้องทำงานหาเลี้ยงตนเอง และต้องรับผิดชอบสมาชิกอื่นในครอบครัว ผู้ปกครองมีความเห็นดเห็น้อยและมีภาระความรับผิดชอบมากทำให้การดูแลและการอบรมสั่งสอนเด็กทำได้ไม่เต็มที่ ผู้ปกครองจะดูแลแต่เพียงปัจจัยพื้นฐานเท่านั้น ส่วนผู้ปกครองที่ไม่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูตนเอง จะรับผิดชอบเด็กที่เลี้ยงดูเท่านั้น ทำให้มีเวลาที่จะดูแลด้านปัจจัยพื้นฐานเด็กอย่างเต็มที่ เพราะไม่ต้องทำงานอื่น แต่การส่งเสริมพัฒนาการเด็กในด้านต่าง ๆ ยังมีน้อยมาก และการสั่งสอนอบรมเด็กไม่ค่อยพบเพราะผู้ปกครองจะตามใจเด็ก

5. การมีเด็กวัยเดียวกันอยู่ในบ้านและบริเวณบ้านใกล้เคียงกัน

เด็กได้มีโอกาสเล่นอย่างอิสระและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกันทำให้เด็กได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมกับบุคคลอื่น มีพัฒนาการด้านสังคมและบุคลิกภาพและฝึกทักษะทางสังคม

การอภิปรายผล

1. การอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยลักษณะทั่วไป

1.1 การหาเลี้ยงครอบครัว จากผลการวิจัยพบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอายุมากแล้ว และเลี้ยงดูของตนเองมาจนลูกมีครอบครัวกันหมดแล้วยังต้องหาเลี้ยงตนเองซึ่งรายได้ที่ได้ แทบจะไม่พอใช้จ่ายในครอบครัวซึ่งก็นับว่าลำบากแล้ว ผู้ปกครองต้องมีภาระเลี้ยงดูเด็กที่เป็นหลานอีก พ่อแม่ของเด็กไม่ให้เงินช่วยเหลือ หรือบางครั้งครอบครัวให้แต่ไม่เพียงพอ บางครอบครัวผู้ปกครองมีอายุมากไม่สามารถหาเลี้ยงตนเองได้ ทั้งผู้ปกครองและเด็กจึงเป็นภาระรับผิดชอบของสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวดังกล่าวมานี้จึงต้องใช้จ่ายอย่างประหยัดในส่วนที่เป็นค่าอาหาร ค่าเครื่องใช้อุปโภคบริโภค และค่าใช้จ่ายกลุ่มสวัสดิการในหมู่บ้าน ภาระรับผิดชอบจึงมีมาก รายได้จึงไม่เพียงพอกับรายจ่ายทำให้ผู้ปกครองไม่สามารถซื้อเสื้อผ้าของเล่นให้เด็กได้ นอกจากนี้ครอบครัวที่บิดามารดาของเด็กหาเลี้ยงผู้ปกครองและเด็ก ผู้ปกครองไม่ต้องหาเลี้ยงครอบครัวทำให้สามารถเลี้ยงดูและอบรมเด็กได้อย่างเต็มที่จึงส่งผลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยตรง สอดคล้องกับทฤษฎีสิทธิ สัทธัตถ์ และโยธิน แสงวงศ์ (2533) พบว่าผู้สูงอายุไม่มีรายได้ที่แน่นอนเป็นของตนเอง ของทุกอย่างที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวันมีราคาและต้องซื้อด้วยเงิน สินค้ามีราคาสูงขึ้น เช่น เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ยารักษาโรค และสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปผู้คนที่เขาใจใส่ผู้สูงอายุมีน้อยลง ผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจนจะได้รับผลกระทบทางจิตใจมากกว่าผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เพราะจิตใจต้องครุ่นคิดกังวลอยู่กับการดำรงชีวิตอยู่ของตนเอง ต้องทุกซอกไปกับการหาเลี้ยงชีวิตตนเอง

1.2 การอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ จากการวิจัยพบว่าผู้ปกครองส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ ดังนี้

การพัฒนาด้านร่างกาย

จากการวิจัยพบว่าเด็กส่วนใหญ่มีพัฒนาการทางด้านร่างกายที่เหมาะสมกับอายุของเด็กทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างดี จัดเตรียมอาหารที่มีประโยชน์ประเภทต่าง ๆ เช่น อาหารประเภทเนื้อสัตว์ ข้าวและแป้ง ผักและผลไม้รวมทั้งอาหารระหว่างมื้อ และเด็กได้ดื่มนมเครื่องดื่มที่มีประโยชน์ต่อร่างกายจึงทำให้เด็กได้รับสารอาหารถูกสัดส่วนและมีปริมาณเพียงพอ ซึ่งทำให้ร่างกายเจริญเติบโตเต็มที่ ส่วนผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ

ชัดเจนไม่สามารถจัดเตรียมอาหารเฉพาะเด็กหรือจัดครบทุกหมู่ได้ อาหารที่จัดให้เด็กเป็นอาหารที่ผู้ปกครองสามารถซื้อหามาได้ บางครั้งไม่ถูกสุขลักษณะมีปริมาณน้อยไม่หลากหลายเด็กบางคนจึงมีน้ำหนักและส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน สอดคล้องกับที่ มนัส วงศ์คม (2524) ได้ศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของนักเรียนที่มีน้ำหนักเรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานพบว่า ผู้ปกครองของนักเรียนมีรายได้แต่ละปีในระดับต่ำเนื่องจากมีอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่

ผู้ปกครองให้ความสำคัญในเรื่องการดูแลและตอบสนองปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาเด็ก แต่การฝึกกิจนิสัยและสุขนิสัยที่ดีของเด็กเช่น การเลือกรับประทานที่เป็นประโยชน์และเป็นเวลา การใช้ห้องน้ำห้องส้วมที่ถูกต้อง การรู้จักรักษาความสะอาดของร่างกาย และเครื่องแต่งกาย หรือทำเพียงบางโอกาสไม่ต่อเนื่อง สภาพแวดล้อมภายนอกบ้านครอบครัวกรณีศึกษาเอื้อต่อการเล่นของเด็ก ถึงแม้ว่าผู้ปกครองจะไม่ซื้อของเล่นที่ทันสมัยให้เด็ก แต่เด็กก็มีของเล่นที่หาได้จากธรรมชาติ เศษวัสดุต่าง ๆ ซึ่งเด็กสามารถนำมาเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายและด้านสติปัญญาได้อย่างเต็มที่ การเล่นของเด็กยังเป็นการเล่นของเด็กไทยสมัยก่อนสอดคล้องกับ ทิศนา แหม่มณีและคณะ (2536) พบว่าการเล่นของเด็กไทยเป็นการเล่นง่าย ๆ ไม่กตึกกัซซัซซัน ใช้ของเล่นวัสดุธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่น

นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ปกครองให้การช่วยเหลือเด็กมากเกินไปทำให้เด็กขาดโอกาสที่จะได้ช่วยเหลือตนเอง เป็นผลทำให้เด็กมีนิสัยเกียจคร้านไม่มีความรับผิดชอบ สอดคล้องกับ วีราพร กุลนานันท์ (2535) ได้กล่าวถึงครอบครัวที่ผู้ใหญ่ช่วยเหลือเด็กทุกอย่างนั้นมักทำให้เด็กกลายเป็นคนไม่รู้จักโตติดนิสัยไม่ยอมช่วยเหลือตนเอง เกียจคร้านไม่มีความรับผิดชอบแสดงถึงความไม่เป็นตัวของตัวเอง

การพัฒนาด้านอารมณ์จิตใจและคุณธรรม จากการวิจัยพบว่าเด็กในครอบครัวที่มีผู้ปกครองที่ไม่ใช่บิดา มารดา แสดงออกทางอารมณ์อย่างเปิดเผยและแสดงความรักความผูกพันกับผู้ปกครองมากกว่าบิดา มารดา และยึดเอาผู้ปกครองทดแทนบิดา มารดา เนื่องจากผู้ปกครองให้ความรักแก่เด็กมากและเด็กแสดงพฤติกรรมที่เอาแต่ใจตนเองไม่มีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับ วีระภาคอุทัย และคณะ (อ้างใน สมศรี กิจชนะพานิชย์ ,2540) ได้กล่าวไว้ว่า ครอบครัวที่ส่งลูกไปให้ปู่ย่าตายายหรือญาติเลี้ยงเด็กอาจได้รับความรักจากญาติผู้ใหญ่และการเลี้ยงดูที่ตามใจมากเกินไป เนื่องจากผู้ใหญ่สงสารที่เด็กต้องจากพ่อแม่ ส่วนความรู้ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กนั้นก็เลี้ยงกันไปตามที่เคยทำกันมาตามวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเชื่อ พ่อแม่จะกลับไปเยี่ยมลูกเพียงปีละ 1-2 ครั้ง

สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่ลูกจึงมีน้อยมาก พ่อแม่ลูกจึงมีความรู้สึกห่างเหินเหมือนคนแปลกหน้า ผู้ปกครองให้เหตุผลและการลงโทษในการสอนให้เด็กรู้จักควบคุมตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและอาจจะไม่ได้ผลในการอบรม เนื่องจากผู้ปกครองให้เหตุผลเด็กเพียงว่า เด็กจะต้องกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ แต่ไม่ได้บอกว่าเด็กควรจะต้องทำอะไร แต่ส่วนมากผู้ปกครองจะยอมตามเด็ก การสอนคุณธรรมต่าง ๆ นั้น พบน้อย ผู้ปกครองใช้การห้ามเด็กและบอกเหตุผลแก่เด็กว่าการปฏิบัติเช่นนั้นไม่ดี แต่ไม่บอกเหตุผล และการเป็นเด็กเล็กที่สุดในบ้านเด็กได้รับการตามใจในเรื่องต่าง ๆ โดยไม่มีบุคคลอื่นมาแบ่งปันทำให้เกิดความรู้สึกว่า ตนมีความสำคัญมากที่สุดในการครอบครัวยุคใหม่และทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่เห็นแก่ตัวไม่มีน้ำใจ ไม่เชื่อเพื่อแบ่งปัน ไม่กล้าแสดงออก ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง

ผู้ปกครองบางคนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำบุญและพาเด็กไปร่วมกิจกรรมของวัด ทำให้เด็กมีความมุ่งมั่นที่จะไปร่วมทำบุญที่วัดด้วย ซึ่งสอดคล้องกับที่ กระฉูด วิจิตรสุคนธ์ (2529) กล่าวว่า เด็กมักเลียนแบบการกระทำของพ่อแม่หรือผู้ใกล้ชิด เนื่องจากสิ่งที่พบเห็นอยู่นั้นมีอิทธิพลมากกว่าคำบอกเล่าหรือสิ่งสอน ดังนั้นพ่อแม่หรือผู้อบรมเด็กจึงควรพิจารณาตนเองและปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับเด็กก่อน จึงค่อยอบรมสั่งสอนเด็ก

การพัฒนาจิตใจและคุณธรรมนั้น นอกจากผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว ควรจะมีณรงค์ผ่านสื่อมวลชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตและส่งเสริมค่านิยมของสังคม ในการเคารพยกย่องคนดีมีคุณธรรม

การพัฒนาด้านสังคมและบุคลิกภาพ จากการวิจัยพบว่าผู้ปกครองมีบทบาทในการฝึกอบรมมารยาทและปลูกฝังค่านิยมให้แก่เด็ก การอบรมสั่งสอนของผู้ปกครองไม่สม่ำเสมอ ไม่สม่ำเสมอให้เด็กได้ปฏิบัติไม่มีเหตุการณ์ให้เด็กได้แสดงออก การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการพูด การใช้ถ้อยคำของผู้ปกครอง ซึ่งล้วนแต่มีผลต่อการเรียนรู้และเรียนแบบของเด็ก เด็กจึงพูดไม่มีทางเสียงพูดไม่สุภาพเรียบร้อยไม่ค่อยมีสัมมาคารวะ สอดคล้องกับ Freud (1965) ความสำคัญในการปลูกฝังบุคลิกภาพในช่วงวัย 1-6 ปีแรกของชีวิตเป็นช่วงสำคัญที่เด็กมีการพัฒนาบุคลิกภาพมากโดยการเลียนแบบ การกระทำของบิดามารดาและผู้ที่อยู่ใกล้ชิด และสุนทร โคตรบรรเทา (2532) กล่าวว่าเด็กมักจะเรียนรู้จากตัวอย่างมากกว่าคำพูด ธรรมชาติของเด็กเป็นคนเลียนแบบอยู่แล้ว พ่อแม่ผู้ปกครองจะต้องทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีของลูก ทั้งกิริยา ท่าทาง นิสัย คำพูดและความคิดเห็นเพื่อให้ลูกดีทำสิ่งที่ดี จากตัวอย่างที่เห็นและการสอนอบรมเด็กต้องใช้เวลาความอดทนและการทำซ้ำบ่อย ๆ ต้องอาศัยเวลา

ที่ค่อนข้างมากพอสมควร จึงจะสามารถพัฒนาเด็กได้เหมาะสมกับพัฒนาการ

การพัฒนานุคลิกภาพของเด็กนั้นเกิดจากการเลียนแบบผู้ปกครอง ผู้ใหญ่ใกล้ชิด ครู เพื่อน ที่โรงเรียน ทำให้เด็กได้เรียนรู้บทบาททางเพศของตนและกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา แรมมณีและคณะ (2536) กล่าวไว้ว่าเด็กเรียนรู้โดยการเลียนแบบผู้ใหญ่ทั้งในด้านที่ดีและไม่ดี เด็กสังเกตประสบการณ์จากการทำกิจวัตรประจำวัน การสังเกตและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัวและชุมชน

การพัฒนาด้านสติปัญญา จากการวิจัยพบว่าผู้ปกครองมีความรู้และปฏิบัติตนในการพัฒนาด้านสติปัญญาน้อยมาก เนื่องจากผู้ปกครองไม่มีความรู้ เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ผู้ปกครองจะใช้วิธีการเลี้ยงดูจากประสบการณ์ที่ได้เลี้ยงดูลูกของตนเองมาก่อน ผู้ปกครองไม่ตอบสนองต่อความสนใจใคร่รู้ของเด็กและผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญของสื่อและอุปกรณ์ที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก เนื่องมาจากฐานะทางเศรษฐกิจที่ขัดสน จึงต้องใช้จ่ายอย่างจำกัด สอดคล้องกับ Suthan Janhom (1984) ได้พบตัวแปรที่ให้ผลมากต่อผลการเรียนของเด็กได้แก่แรงกระตุ้นเพื่อควมสัมฤทธิ์ผล และกิจกรรมภายในบ้าน ตัวแปรที่ให้ผลปานกลางได้แก่ นิสัยการทำงาน ของพ่อแม่และระดับวิทยาการ และพบว่าผลการเรียนของเด็กเป็นไปตามตรรกะนิรนัยโดยตรงกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของพ่อแม่ และสอดคล้องกับหลักการและรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย ซึ่งทิศนา แรมมณีและคณะ (2536) ได้ค้นพบและให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้ใหญ่ตอบสนองต่อความสนใจของเด็กและจัดหาสื่อและเครื่องเล่น ส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา ทางสติปัญญาของเด็กพบน้อยมาก ผู้ใหญ่ใช้คำพูดที่ไม่สุภาพกับเด็ก ซึ่งเด็กในวัยนี้ควรได้รับการสั่งสอนเกี่ยวกับโลกรอบ ๆ ตัวที่จะเข้าใช้ชีวิตอยู่ และถูกสอนให้ใช้ภาษาเพื่อจะบอกลักษณะของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวและบันทึกไว้ในความทรงจำให้มากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ปกครองพัฒนาสติปัญญาเด็กโดยการให้เด็กได้สัมผัสสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างเต็มที่ เด็กได้เล่นและเรียนรู้อย่างอิสระ การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามธรรมชาติไม่มีแบบแผนเป็นทางการ จากการวิจัยพบว่าผู้ปกครองจะพัฒนาเด็กจะตอบสนองปัจจัยพื้นฐานให้แก่เด็ก แต่การสั่งสอนเด็กการปลูกฝังกิจนิสัยต่าง ๆ การส่งเสริมและการตอบสนองความสนใจของเด็กยังมีน้อย

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มีผู้ปกครองที่ไม่ใช่บิดามารดา

โครงสร้างของครอบครัวของเด็ก พบว่าเด็กส่วนใหญ่ที่มาอาศัยอยู่กับผู้ปกครองที่ไม่ใช่บิดามารดานั้น มาจากครอบครัวที่บิดามารดาอยู่ด้วยกันแต่ต้องไปทำงาน อันเนื่องมาจากปัญหาภาวะเศรษฐกิจที่ขาดแคลนการขาดรายได้ การทำการเกษตรได้ผลผลิตน้อยไม่เพียงพอใช้จ่าย บิดามารดาของเด็กจึงต้องไปทำงานเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับที่ สมศรี กิษณะพานิชย์ และคณะ (2540) พบว่า เด็กอีสานจำนวนมากอยู่ในครอบครัวที่ขาดพ่อบ้าง ขาดแม่บ้างหรือขาดทั้งพ่อทั้งแม่ เพราะพ่อแม่พอยพไปทำงานในท้องที่อื่น ๆ เด็กอีสานจึงถูกเลี้ยงโดยญาติที่ยังเหลืออยู่ในหมู่บ้านซึ่งเป็นคนแก่คนเฒ่าเสียเป็นส่วนใหญ่ ภาวะของครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์คือขาดพ่อบ้างขาดแม่บ้าง มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นด้วย และครอบครัวที่พ่อแม่เด็กหย่าร้างกันและไม่สามารถรับผิดชอบเลี้ยงดูเด็กได้ เด็กจึงต้องเป็นภาระรับผิดชอบของผู้ปกครอง และเนื่องจากความไม่พร้อมที่จะเป็นครอบครัว ขาดความรู้ทักษะในการประกอบอาชีพ ด้านวุฒิภาวะในการดำเนินชีวิตครอบครัวทำให้เกิดการหย่าร้างและภายหลังการหย่าร้างบิดามารดาของเด็กไม่สามารถรับผิดชอบเลี้ยงดูเด็กได้

บทบาทในการรับผิดชอบต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองทั้งหมดโดยที่บิดามารดาของเด็กไม่ช่วยเหลือด้านการเงิน ผู้ปกครองจึงมีความเหน็ดเหนื่อยมากที่จะต้องประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเองและรับภาระเลี้ยงดูเด็กซึ่งเป็นปัญหาที่สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (2538) พบว่าผู้สูงอายุในชนบทเป็นจำนวนมากถูกทิ้งให้รับภาระในการเลี้ยงดูหลาน เนื่องด้วยพ่อแม่ไปประกอบอาชีพในท้องถิ่นอื่น ซึ่งจะทวีความทุกข์ยากเมื่อไม่ได้รับเงินเพียงพอที่จะใช้จ่ายในการดำรงชีวิตและเลี้ยงดูหลาน ผู้ปกครองจึงอบรมเด็กให้ยอมรับและเข้าใจสภาพครอบครัว ส่วนครอบครัวที่บิดามารดาของเด็กส่งเงินมาให้ผู้ปกครองเพื่อเลี้ยงดูเด็กและผู้ปกครอง ผู้ปกครองสามารถทำหน้าที่อบรมและเลี้ยงดูเด็กได้อย่างเต็มที่ และผู้ปกครองจะช่วยเหลือเด็กมากเกินไป เด็กจะรักและผูกพันกับผู้ปกครองมากกว่าบิดามารดา

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มีผู้ปกครองที่ไม่ใช่บิดามารดา

จากการวิจัยพบว่าในครอบครัวที่ผู้ปกครองต้องหาเลี้ยงตนเองและไม่ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากบิดามารดาของเด็ก ทำให้ผู้ปกครองมีภาระความรับผิดชอบมาก รายได้ไม่เพียงพอ

กับรายจ่าย จึงต้องใช้จ่ายอย่างประหยัดในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และส่งผลกระทบต่อ การอบรมเลี้ยงดูเด็ก และส่งผลต่อบุคลิกภาพของผู้ปกครองและเด็กอย่างเห็นได้ชัด สอดคล้องกับ วราภรณ์ รัชชวิชัย (2533) ได้กล่าวไว้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กคือระดับเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงดูบุตร ครอบครัวที่มีรายได้น้อย มีโอกาสน้อยที่จะสนองความต้องการจำเป็นของลูกให้ได้อย่างเพียงพอ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางภาษาของเด็ก บุคลิกภาพของผู้ปกครอง ตลอดจนเจตคติต่อการมองชีวิต การเข้าใจสภาพครอบครัว เข้าใจเด็ก จะเป็นผล สืบเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจ และเด็กจะซึมซับบุคลิกภาพจากผู้ปกครองที่เลี้ยงดูมาเป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง และการแสดงออกต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กจะแตกต่างกัน

อายุ การศึกษาของผู้ปกครอง นับว่าเป็นปัจจัยที่เห็นได้ชัดเจน เนื่องจากผู้ปกครองมีอายุมากและมีอายุที่แตกต่างกับเด็กมาก มีร่างกายที่อยู่ในวัยชราและเหน็ดเหนื่อยง่าย มีบุคลิกภาพที่เฉื่อยชา ไม่กระฉับกระเฉง ขาดความความละเอียดอ่อนในการดูแลเด็ก หลงลืมง่าย การเป็นแบบอย่างการใช้ภาษาพูดของผู้ปกครองจึงเป็นแบบคนแก่ ผู้ปกครองมีความสนใจต่างกับเด็กมาก และปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ปกครองและเด็กจึงเกิดขึ้นน้อย สอดคล้องกับรายงานการประชุมสมัชชาแห่งชาติด้านการพัฒนาเด็ก (2533) ได้กล่าวไว้ว่าการย้ายถิ่นเข้ามาในเมืองมีอัตราเพิ่มขึ้น ทั้งลูกไว้กับปู่ ย่า ตา ยาย ทำให้เกิดปัญหาต่อการพัฒนา เด็ก เด็กไม่ได้รับการพัฒนาตามวัย เนื่องจากขาดความอบอุ่นและมีช่องว่างระหว่างวัยกว้างมาก ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา

ผู้ปกครองมีการศึกษาสูงสุดแค่เพียงชั้น ป. 4 และบางคนไม่ได้เรียนหนังสือ ทำให้ผู้ปกครองไม่รู้จิตวิทยาในการเลี้ยงดูเด็ก พัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย และไม่มีความรู้ที่จะถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆให้แก่เด็กเมื่อเด็กถามผู้ปกครองไม่ตอบคำถามเด็ก การส่งเสริมเด็กในด้านต่าง ๆ เช่นการสังเกต การคิดและการแก้ปัญหา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หรือการส่งเสริมเด็กตามความสนใจของเด็กพบน้อยมาก ใช้วิธีการเลี้ยงดูเด็กที่เคยเลี้ยงดูลูกของตนเองมา ซึ่งล้วนแต่ส่งผลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ผู้ปกครองที่ต้องทำงานหาเลี้ยงตนเองและมีภาระรับผิดชอบสมาชิกคนอื่นในครอบครัวทำให้มีเวลาที่จะเลี้ยงดูเด็กน้อยและปฏิบัติได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากผู้ปกครองมีภาระรับผิดชอบมาก จึงให้ความสำคัญในการดูแลปัจจัยพื้นฐานให้แก่เด็กเท่านั้น

เด็กทุกคนมีเพื่อนเล่นและเด็กวัยเดียวกันอยู่ในบริเวณบ้าน ทำให้เด็กได้เรียนรู้ทักษะทางสังคมและมีพัฒนาการด้านสังคมและบุคลิกภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรกระตุ้นให้ครอบครัวได้เรียนรู้ความต้องการทางธรรมชาติของเด็กแต่ละคนและเห็นความสำคัญของการตอบสนองความต้องการทางจิตใจมากขึ้นและจริงจังขึ้น และตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อเด็ก
2. ควรมีการส่งเสริมและให้ความรู้ในเรื่องการปฏิบัติตนของผู้ปกครอง ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กในการพัฒนาด้านร่างกาย ด้านอารมณ์จิตใจและคุณธรรม ด้านสังคมและบุคลิกภาพ ด้านสติปัญญา เพื่อให้ครอบครัวที่มีผู้ปกครองที่ไม่ใช่บิดามารดามีความรู้ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้ดี

ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียน

1. ควรมีการสนับสนุนให้มีการร่วมมือและประสานงานระหว่างโรงเรียนและครอบครัว เพื่อให้สามารถรับรู้ถึงพัฒนาการและสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กอย่างใกล้ชิด
2. ควรมีการศึกษาเพื่อความเข้าใจเด็ก และสนับสนุนช่วยเหลือเด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบิดามารดาเหล่านี้ให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรมีการทำวิจัยผลกระทบของการอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวที่มีต่อพัฒนาการของเด็กให้มากขึ้นกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของครอบครัวและร่วมมือดำเนินการให้ครอบครัวมีบทบาทในการป้องกันแก้ไขปัญหาด้านสังคมที่เนื่องมาจากปัญหาครอบครัว
2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเด็กที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เช่น วิธีการอบรมเลี้ยงดู ความรู้ในการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความพร้อมในการเป็นพ่อแม่ เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาเด็กได้
3. ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในแต่ละภูมิภาค ที่ส่งผลต่อลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ และการดำเนินชีวิตของประชากรในแต่ละภูมิภาคของไทย